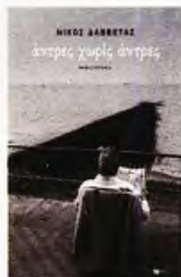

Η τέχνη της μνήμης

Γράφει ο Ξενοφών Α. Μπρουντζακης

Νίκος Δαββέτας
Άντρες χωρίς άντρες
Εκδόσεις: Πατάκη
Σελ.: 232

Είμαστε ό,τι θυμόμαστε ή ό,τι κρύβει και ομολογεί το αίμα μας. Αυτό το ερώτημα μοιάζει να βασανίζει τον γιο, έναν από τους τρεις άντρες της αφήγησης, που ψάχνει να ανακαλύψει την απάντηση παρακολουθώντας τις τελευταίες μέρες του πατέρα του – ενός πατέρα απελπιστικά άγνωστου στον ίδιο. Από πόσα ψεύδη και αλήθειες είναι φτιαγμένη η ύπαρξή μας. Από πόσες εικασίες ή βεβαιότητες, παρουσίες ή απουσίες. Πόσο άγνωστοι είμαστε στον εαυτό μας, πόσο ξένοι, πόσο συγγενείς. Όχι, το βιβλίο του Δαββέτα δεν είναι ένα κουραστικό υπαρξιακό ανάγνωσμα. Το αντίθετο: είναι ένα απλό καθαρό βιβλίο που περιτρέπει όλη την πολύπλοκη, δυσερμήνευτη και αναφομοίωτη μεταπολεμική περίοδο της χώρας, με αξιοθαύμαστη βαθύτητα, διεισδυτικότητα και σοφία.

Προσωπικό και εθνικό βίωμα περιγράφονται παράλληλα και ευκρινώς μέσα από μια σειρά μνημών όπου ο εθνικός βίος αποτυπώνεται στον ατομικό χαρακτήρα και ο ατομικός χαρακτήρας περιγράφει διαυγέστατα τον εθνικό βίο. Επειρωμένες μνήμες, ξεχαραλαμμένοι ψυχομοί, στραπασαρισμένες αναμνήσεις, ανεπίπτες ιστορίες, θαμμένα μυστικά έρχονται στο φως. Ο γιος, έστω και στο παρά πέντε, παραλαμβάνει την υπαρξιακή του κληρονομιά για να συμπληρώσει τις μισοτελειωμένες αναμνήσεις του, να συνδεθεί με τις ρίζες του, να πιάσει τον μίτο της ζωής του, έναν μίτο που άλλοτε χαιρέκακα και εκδικητικά και άλλοτε λυτρωτικά, του ξετυλίγει ο ετοιμοθάνατος πατέρας του που θέλει να ομολογήσει τη ζωή του, να τη μαρτυρήσει, να έχει τη δυνατότητα συγχώρεσης ή μιας ενδεχόμενης κατανόησης. Με το φορτίο της ζωής του πατέρα του, ο γιος αναδομεί το παρελθόν του με τη στήριξη του φίλου του, του μοναδικού φίλου των παιδικών του χρόνων, με τον οποίο μοιράζεται – όπως τότε, έτσι και τώρα – τα μυστικά της ζωής του.

Μέσα από τις αφηγήσεις, τους διαλόγους και τις μνήμες ζωντανεύει ο πολιτικός και κοινωνικός βίος της χώρας, με τα πεπραγμένα της ιστορίας, τα άπλυτά της, τα δράματα και τις ανεπίπτες τραγωδίες. Ιστορίες που χάνονται, που δεν έλκισαν, που κληρονομούνται ακούσια από σπίτι σε σπίτι, από πατέρα σε γιο, σαν μια κολλητική αρρώστια που πασχίζει να κρατά την πληγή ανοιχτή, ανεπούλωτη. Τόσο μακριά και τόσο κοντά, πατέρας και γιος... Πόσο αληθινά και πόσο ψεύτικα συνδέονται οι ζωές τους, όπως μαρτυρούν τα σπίτια που έζησαν, οι μετακομίσεις που έκαναν, οι νύχτες που δεν έκλειψαν.

Πόση σιωπή χωρά η ζωή, πόση συγκάλυψη για να την αντέξεις;

Το μυθιστόρημα ξεθάβει τη ζωή από τον εμφυλιοπολεμικό βάλτο, την τραβά από τις λάσπες λερωμένη μαζί με τις κουρελιασμένες της μνήμες που κρύβουν ανομολόγητα εγκλήματα. Την τραβά στο φως. Όλος ο ζόφος της ανθρωπιάς ανακυκλώνεται υπό μορφή αναμνήσεων όπως το παρελθόν, έρχεται σαν σκιά να βαρύνει το παρόν αλλά και να το λυτρώσει, να του δώσει μια διέξοδο, μια ευκαιρία. Η ενηλικίωση, η αποκοπή, η νέα ζωή, πληρώνουν το τίμημά τους. Όλος ο ζόφος του βίου που περνά από την ιστορία στην καθημερινότητα των απλών ανθρώπων, ξαναζει δι-ασωσμένος στη μνήμη, ενσταλάζεται ύπουλα κι αθόρυβα στη νέα γενιά. Η διήγηση περνά μέσα από νεκρά σώματα αριστέρων και δεξιών που δεν έχει πια σημασία η πολιτική τους ταυτότητα, μια ταυτότητα που πεθαίνει μαζί τους. Περνά από δωσίλογους και ψευδεπίγραφους ήρωες στην πασαρέλα ενός παράλογου εμφύλιου που συνεχίζεται και μετά τη λήξη του. Ενός εμφύλιου που γαντζώθηκε από τις ζωές όλων και τρέφεται με μίσος. Αχ, πότε θα τελειώσει αυτό το μίσος, αυτή η σύγκρουση που πλήγωσε και τυράννησε τους ανθρώπους, που δεν έκανε τον κόσμο καλύτερο, που δεν έκανε τους ανθρώπους καλύτερους – αυτό το υποδόριο μίσος που συνεχίζει σα να μην μπορεί να ζήσει κανείς τη δική του ζωή, αλλά να έχει ανάγκη τον άσπονδο φίλο, τον απέναντι εχθρό, στην πιο ακλόνητη ανθρώπινη σχέση. Το αποσυρμένο σώμα του πατέρα που πάνω του έχασκαν γκρεμοί και σκοτάδια, που πάνω του ξεδιψασαν άντρες άγνωστοι, που κοιμήθηκαν σε στίπια αφιλόξενα, κρύα και ανοίκεια, με μια ζωή-βιτρίνα και μια δεύτερη κρυφή κι ανομολόγητη, γίνεται η αφορμή να ξαναβρεθούν οι δυο φίλοι. Ο συγγραφέας γιος, χρόνια ξενιτεμένος στο Παρίσι, δίχως άλλους δεσμούς να τον ενώνουν με τη χώρα, παρά μόνο τις αναμνήσεις του, και ο παιδικός του φίλος που τον κρατά από το χέρι στην κατάβαση του στον Άδη της πατρικής μνήμης. Οι δυο τους έχουν ξεδιψάσει στην καθαρή πηγή της Μεταπολίτευσης. Οι ιστορίες τους θα αναμετρηθούν εκτός της δικής τους ζωής, στον χώρο των αναμνήσεων ενός άβολου παρελθόντος. Η δική τους ανταπαράθεση, ωστόσο, θα είναι λογοτεχνική, καθώς θα λύσουν τις διαφορές τους μέσα από μια ιδιότυπη λογοτεχνική μονομαχία για να μπορέσουν να περάσουν το κατώφλι της ζωής τους.

Ο Δαββέτας περιγράφει αριστοτεχνικά – με όλη τη σημασία της λέξης – μια υπαρξιακή κατάσταση που την τοποθετεί στον ιστορικό χρόνο και χώρο του μεταπολεμικού ελληνοισμού. Με θαυμαστό πνεύμα οικονομίας όπου αποφεύγονται όλοι οι πειρασμοί, οι περισπασμοί και οι παγίδες ενός κόσμου γεμάτου άσβεστα πάθη, αναπαριστά με πυκνότητα και τη βαθύτητα των σπάνιων λεπτομερειών που περικλείουν θαυμαστά το όλον, έναν μοναδικό χαρακτήρα, γέννημα θρέμμα του μετεμφυλιακού παρακράτους, που στη σπασμένη του ζωή αντικατοπτρίζονται κομμάτια κι αποσπάσματα αυτής της χώρας. Ο Δαββέτας, με έναν αντιήρωα, ομοφυλόφιλο και παρακρατικό, βουτά στη δίνη μιας ασυνάρτητης όσο και επώδυνης ιστορικής περιόδου. Κρατά εντυπωσιακά την αναπνοή του στον βυθό μιας εποχής για να ανασύρει τελικά ένα κιβώτιο άδειο – ένα μεγάλο άδειο κουτί που είχε δωρίσει ο αδελφός του πατέρα του στον ανιψιό του (αναφορά στο «Κιβώτιο» του Αλεξάνδρου), ό,τι πιο μελαγχολικό και λυτρωτικό συνάμα! Δεν έχουμε να περιμένουμε άλλες αλήθειες, δεν έχουμε να πιστέψουμε άλλα ψέματα. Ο συγγραφέας μάς παραδίδει ένα βιβλίο-έκπληξη – από τις πιο ευχάριστες που λάβαμε εδώ και καιρό από την ελληνική λογοτεχνία.